

יתרו ורות - שני סוגי גיור

א. יתרו

שמות פרק יח נחלק לשניים: תאור בואו של יתרו (א-יב) ועצת יתרו (יג-כז). נראה כי עצתו היא עיקר הפרק, שהרי כל הפרשה נקראת בשל עצה זו כדברי המדרש (תנחומא יתרו ד): "וישמע יתרו, שבעה שמות יש לו, יתר: שיתר פרשה בתורה, פרשת הדיינים...". אם כן, מדוע מאריכה התורה ומפרטת את בואו של יתרו וקבלת הפנים שנערכה לו? ובנוסף לזאת: פרשת יתרו - עיקרה מתן תורה - עשרת הדיברות שבפרקים יט-כ, מדוע מתחילה התורה פרשה זו בסיפורו של יתרו, ולא בפרק יט?

ושאלה נוספת: שתי שיטות בגמרא בעניין בואו של יתרו, האם קודם מתן תורה בא, כסדר הכתובים - כדברי ר' יהושע ור' אליעזר; או אחרי מתן תורה כדברי ר' אלעזר המודעי (זבחים קטז, א)¹. אם כדעת ר' אלעזר המודעי הרי שנקטה כאן התורה בכלל של "אין מוקדם ומאוחר בתורה" והקדימה את כתיבת פרק יח למרות שאין זה מיקומה הכרונולוגי - מדוע?
אבן-עזרא בפירושו הארוך גורס, כי יתרו הגיע אחרי מתן תורה ומסביר את הקשר בין עניין יתרו לפרשה הקודמת לה - עמלק (בפרק יז).

בעבור שהזכיר למעלה (סוף פרשת בשלח) הרעה שעשה עמלק לישראל, הזכיר כנגדו הטובה שעשה יתרו לישראל. וכתוב "ויחד יתרו על כל הטובה" (פס' ט) ונתן להם עצה טובה למשה ולישראל... ושאל אמר, "ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל" (שמ"א טו, ו) ובעבור שכתוב למעלה "מלחמה לה' בעמלק", שישראל חייבים להילחם בו כאשר יניח ה' להם, הזכיר דבר יתרו כי הם היו עם גוי עמלק שיזכרו ישראל חסד אביהם, ולא יגעו בזרעו.

1 רש"י עצמו מפרש את פסוק אי לפי שיטת ר' יהושע ור' אליעזר בגמרא, ואילו את פסוק ט' לפי שיטת ר"א המודעי, ועיין בפרשני רש"י הדנים שם בהרחבה בדרכו של רש"י לבאר על פי "אגדות חלוקות". ועל כל פנים, עצת יתרו עצמה ניתנה אחרי מתן-תורה! עיין רש"י ד"ה "ויחי ממחרת" (ג).

וקשר נוסף על פי שמו"ר כז, ו:

כשראה יתרו שאיבד הקב"ה את עמלק מן העולם הזה ומן העולם הבא, תהא ועשה תשובה, אמר: אין לי לילך אלא אצל אלוקי ישראל².
 ואולי ניתן גם לאמר כי היחס של "מלחמה לה" בעמלק מדור דור" הוא יחס יחודי לעמלק בלבד ואינו משקף את היחס לגוי בכלל, שהרי יתרו, כהן מדין, נתקבל בכבוד רב.
 אך בכל זאת, בואו של יתרו אינו כתוב בסוף פרשת בשלח, אלא כפתיחה לפרשה שלאחריו - "מתן תורה" ואם כן מה קשר ביניהם?
 נראה כי תאור בואו של יתרו אינו מהווה הקדמה בלבד לעצה אלא יש בו "יתורה" בפני עצמה.
 בעקבות הפרשנים נוכיח כי לפנינו תאור תהליך הגיור שעבר יתרו. הדבר יסביר גם כן מדוע הוקדם סיפור גיורו לסיפור מתן תורה, אע"פ שלדעת ר"א המודעי אירע אחריו.

תהליך גיורו של יתרו החל עוד לפני שהגיע למדבר, כבר במפגש הראשון של יתרו עם משה, "ויואל משה לשבת את האיש" (שמות ב, כא). בפסוק ג נא': "ויקח יתרו... ואת שני בניה אשר שם האחד גרשום כי אמר: גר הייתי בארץ נכריה. ושם האחד אליעזר - כי אמר אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה". פסוק זה מעורר כמה תמיהות:

- מדוע הבן השני נקרא על שם עזרת ה' בהצילו את משה, והראשון על שם גרותו, ולא להפך? והרי הצלתו מחרב פרעה קדמה לגרותו בארץ נכריה - במדין.
 - סגנון הפסוק אשר שם האחד... ושם האחד.
- אם נשווה למקומות אחרים בהם מספר הכתוב על שני בניו של אדם, נחדד יותר את הקושי:
- בר' מא נב: "וליוסף יולד שני בנים... ויקרא יוסף את שם הבכור... ואת שם השני..."
- שמואל ח, ב: "ויהי שם בנו הבכור יואל ושם משנהו אביה..."
- הקשיים יפתרו על-פי דברי המכילתא (יתרו א, ג):

2 ועיין עוד בתנחומא יתרו (ה) "טוב שכן קרוב מאח רחוק..."

ר' אלעזר המודעי אומר "בארץ נכריה": אמר משה: הואיל וכל העולם עובדי ע"ז, אני אעבוד לפני מי שאמר והיה העולם. שבשעה שאמר משה ליתרו תן לי צפורה בתך לאשה, אמר לו יתרו: קבל עליך דבר זה שאומר לך, ואני נותנה לך לאשה. אמר לו: מהו? אמר לו: בן שיהיה תחילה יהיה לע"ז, ומכאן ואילך ילשם שמים, וקבל עליו. אמר לו: השבע לי, וישבע לו. שנאי: "ויואל משה" (שמות ב, כא).

אפשר שלכך רומזת התורה בסגנון המיוחד "שם האחד... ושם האחד" - כל אחד היה מיוחד, האחד - לע"ז והאחד - לה'.

ומוסיף בעל משך חכמה: "מה שלא קרא להראשון אליעזר, כי לא רצה שיהיה בשמו שם 'אלי' כי מאיתו יצא יונתן, וכאומרם ז"ל: ויואל משה לשבת את האישי". ובתרגום יונתן לשמות ד, כה: "גרשום בנו של משה לא היה נימול, מפני שיתרו חותנו לא נתנו למולו, אבל אליעזר היה נימול - לפי התנאים שביניהם".

אם כן כבר בבית יתרו היה ויכוח ביניהם - יתרו עובד ע"ז ומשה מאמין באל אחד. ויכוח שבו לא הצליח אף אחד מן הצדדים לשכנע את רעהו, ובמקרה זה "יחלוקו" (אולי משום שליתרו בנות בלבד, חשוב היה לו שכן בתו ימשיך את דרכו).

מה שלא הצליח משה לשכנע את יתרו ביושבם יחדיו, עשו העובדות בשטח:

"וישמע יתרו כהן מדין חותן משה, את כל אשר עשה אלקים למשה

ול ישראל עמו, כי הוציא ה' את ישראל ממצרים" (א)

רש"י: "מה שמועה שמע ובה? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק".

יתרו שמע את מה ששמעו כל העמים שנאי: "שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת..." (טו, יד). הם שמעו - ופחדו, יתרו שמע, ועשה מעשה, הלך לבדוק מקרוב. אפשר שיתרו זכר את הויכוחים עם משה והלך לראות אם במה שארע, יש הוכחות לאמונת משה.

רמז לויכוחים הישנים מוצא בעל העמק דבר בפסוק ה ד"ה הר האלוקים:

הודיע הכתוב דמשום הכי בא יתרו לשם, משום שהוא הר האלוקים. ידע

ממשה סגולת אותו הר להשגת רוח הקודש, והוא השתדל להשיג אותה

מעלה.

הויכוח שהחל בעבר, נמשך בהווה: בפסוק א נאי: "וישמע יתרו" בפסוק ח נאי:

"ויספר משה ליתרו את...". מדוע צריך היה משה לספר את מה ששמע יתרו

כבר קודם לכן?

השוואת שני הפסוקים תעזור לנו להבין את עומק הויכוח שביניהם:

- נשים לב לשם ה' שבפסוקים: בפסוק א נא': "וישמע יתרו את כל אשר עשה אלקים למשה... כי הוציא ה' את ישראל ממצרים". ואילו בפסוק ח: "ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה', לפרעה... את כל התלאה... ויצילם ה'".
 - יתרו שומע את אשר עשה אלקים למשה ולישראל. ואילו משה מספר את כל אשר עשה... לפרעה ומצרים... על אודות ישראל.
 - יתרו שמע את שנעשה למשה ולישראל וכן אודות היציאה ממצרים - לא בהכרח שמע דברים רעים שנעשו להם³. אך משה מספר ליתרו את שעשה ה' לפרעה ומצרים - הענשת המצרים, וכן את התלאה אשר מצאתם בדרך - קשיים שהיו לישראל ומהם ניצלו.
- וכך עונה המלבי"ם על כל הקשיים הללו, ומסביר את הויכוח האמוני-דתי שבין יתרו ומשה:

יתרו שהיה כהן לאילי מדין האמין עד עתה ככל עמי קדם שיש אלהות רבים, כ"א מושל על דבר מיוחד, כי לכל כח מכחות הטבע היו מיחסים אליל מיוחד. רק שיתרו האמין שיש גבוה מעל גבוה מושל על כלם, וכמ"ש חז"ל דקרי ליה אלהא דאלהיא, ועל נסים הפרטיים שנעשו למשה ולישראל מהורדת המן והבאר ונצוח עמלק זה יחס לאלהים שהם הכחות הפרטיים המושלים ופועלים, זה על הלחם וזה על המים וזה על המלחמה. אבל על יצ"מ שהיה ביד חזקה ובורוע נטויה באלהי מצרים עשה שפטים, ע"ז שמע כי הוציא ה' [בשם הויה] את ישראל ממצרים, שזה נעשה ע"י אלהא דאלהיא המושל על כל הכחות שהוא שם הויה. וכבר בארנו שפרעה וכל עמי קדם האמינו שיש פועל טוב ופועל רע, כי היה נמנע אצלם שמפועל א' יצאו דברים מתנגדים, וכן חשב יתרו...

ונגד מ"ש "את אשר עשה אלהים למשה", שיתרו חשב שהטובות נעשו ע"י אלהים וכחות המושלים כנ"ל, א"ל משה שהכל נעשה ע"י הויה כי אין עוד מלבדו. ונגד מה שיתרו לא התעורר רק מצד הטוב שנעשה לישראל, לא מצד המכות שהכה להמצרים שחשב שהם מפועל הרע, סיפר לו משה אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, שגם זה היה מפועל הטוב,

3 אף שלפי דברי הגמרא: גם מלחמת עמלק שמעו ובא, לפי הפשט לא ברור מה שמע, להפך: למלחמת עמלק, על-פי הספרי, יש רמז בסיפור משה דוקא: על כל התלאה אשר מצאתם בדרך - רמז לעמלק שנא' בו "אשר קרך בדרך" (דברים כה).

כי זה עשה על אדות ישראל, כדי להיטיב לישראל להעניש את נוגשיהם ולהוציאם לחירות.

מסר זה של משה, שהכל מאת ה', גם ניסי מצרים, גם המלחמה שהיתה "בדרך" - עמלק, הכל מאת ה' ולא כוחות נפרדים, נקלט ע"י יתרו בהצהירו "ברוך ה' אשר הציל אתכם... עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים" (י-יא).

ואם כן, תמוה מדוע מיד אח"כ נא' בפסוק יב: "ויקח יתרו עלות וזבחים לאלקים" והרי כבר הכיר יתרו בה'! וכן סותר הדבר לכאורה את מה שאמר ר' שמעון בן עזאי במנחות קו, א: "בוא וראה מה כתוב בפרשת קורבנות. לא נאמר לא אל ולא אלקים אלא ה'!"

אבן עזרא אומר: "וטעם לאלקים, כי עתה יחל להיות לו השם הנכבד - לאלקים." נשים לב, שבכל הפסוקים המדברים בעצת-יתרו, מוזכר שם אלקים ולא שם הויה.

תגובת יתרו לסיפור משה, משולשת היא, ויש בה כדי להבהיר כי יתרו השתכנע ומוכן הוא לגיור:

- ט - ויחד יתרו...
- י-יא - ויאמר יתרו...
- יב - ויקח יתרו⁴...

ויחד יתרו - פעולת המילה. **סנהדרין צד, א:** "העביר חרב חדה על בשרו". **בתנחומא:** "ויחד יתרו, אל תקרי ויחד אלא ויהד - שנעשה יהודי". **ובילקוט שמעוני:** "יחד את שם הקב"ה ונעשה יהודי".

ויאמר יתרו - אמונה אמיתית והצהרה של "ה' הוא האלקים" - המלווה את הגיור.

"ויקח יתרו עולה וזבחים לאלקים". **משך חכמה:**

4 נשים לב כיצד משיל יתרו את תארייו... בפסוק א וישמע יתרו/ כהן מדין/ חותן משה.

בפסוק ב ויקח יתרו/ חותן משה.

בפסוק ה ויבא יתרו/ חותן משה.

(וכן בפסוקים ו-ח מתואר יתרו כחותנו של משה!) ובפסוקים ט, י ו-יב (הפסוקים המצוטטים לעיל) יתרו - נטו!! יתרו הגיע ככהן מדין - אך כבר בתחילת התהליך - השיל מעצמו תואר זה ונשאר חותן משה - "חותנו של מלך", וברגע האמת של הגיור עצמו רואים אנו כי נשאר הוא יתרו נטו! כאדם העומד בפני עצמו ובוראו - ללא תואר כלשהוא! - רגע של אמת!!

או יתכן שהביא קרבן שמביא גר (ואע"פ שאינו צריך להביא רק עוף וזה לדורות) אבל יתרו היה דינו כמו ישראל בשעת מתן-תורה שהקריבו עולה וזבחים.

בהערות הרב קופרמן: "רמב"ם הלכה א, בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית - במילה, בטבילה, ובקרבן. בקרבן: שנאי - וישלח את נערי ישראל ויעלו עולות (שמות כד,ה). וכן לדורות כשירצה הגוי להכנס למצוות ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן".

ובספורנו: "לפני האלקים - לפני המזבח אשר עליו הקריבו אותם זבחים, אם שהיה אותו מזבח שונה משה באבדן עמלק (יז,טו) אם שהיה זולתו ולא נזכר בנינו, והיתה אכילתם הזבחים לפני המזבח כענין הנאכלים לפניו מן הקלעים... (כי עדיין לא היה שם משכן)⁵.

בהצהרת יתרו יש כמה דברים חשובים, ונעמוד עליהם:

"ברוך ה' אשר הציל... עתה ידעתי כי גדול ה'". את המושגים הללו מבאר **המלבי"ם:**

ויאמר יתרו ברוך ה'. הנה פרשתי מ"ש בתהלות "יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם ממזרח שמש ועד מבוא מהולל שם ה', רם על כל גוים ה'", שהאו"ה הגם שהודו שיש סבה ראשונה וקרי ליה אלהא דאלהיא, חשבו שהוא רק מהולל לא ברוך. ר"ל שהברכה מורה על השפע שיוצא מאתו, והם אמרו שהוא אינו משפיע בעולם השפל כי מסר ההנהגה לכוכבי השמים, והוא רק מהולל על שהוא הסבה הראשונה לא ברוך. וכן אמרו שהוא רם, לא גדול, ששם גדול מציין שכ"א משיג אותו לפי ערכו כמו עמוד הנצב בארץ וראשו מגיע השמימה, ושם רם מציין שאין בו שום תפיסה כלל, כמו רום שמים. והאומות חשבו שהוא רם ואין השגה ממנו כלל. ובאמת הוא גדול, כי השגחתו מגיע ממרומי עד עד עמקי מצולה, כמ"ש ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים", וכמו שפרשתי שם. ועתה הודה יתרו בשתייהם, א' שהוא ברוך כמ"ש ברוך ה', ב' שהוא גדול כמ"ש

5 דווקא הרמב"ן אשר מנסה ככל האפשר להמעט בשימוש "אין מוקדם ומאוחר בתורה", אומר כאן: "שאף שבואו של יתרו היה לפני תורה הרי שגם יתכן לפרש שסידר הכתוב כל ענין יתרו אבל היה זה אחר שעמד עמהם ימים רבים ונתגיר במילה והרצאת דמים כמשפטי" - היינו הגיור נעשה לאחר מתן תורה!!

כי גדול ה'. ואמר "ברוך ה' אשר הציל אתכם" היינו מה שהציל את משה ואת אהרן, שדברו קשות נגד פרעה ועם מצרים והתרו בם במכות אכזריות ולא ערבו לבם להרע להם. וכן "אשר הציל את העם" בעת שרדף פרעה ומצרים אחריהם, וה' הציל אותם ע"י קריעת ים סוף.

עתה ידעתי. א] כי גדול ה', שאינו במדרגת רם שהוא בלתי משגיח בשפלים, רק הוא גדול שהשגחתו מתפשטת ממרומים עד השפל, מראש הסבות עד סוף המסובבים שזה גדר גדול. ושהוא "גדול מכל אלהים", שהם הכחות הנשגבות המתפשטות במציאות, שכי"א מוטבע על נין מיוחד והוא גדול מכללותם. "כי בדבר אשר זדו [גדול] עליהם" שהמצרים נדונו מדה כנגד מדה, וזה לא יוכל לעשות רק מי שהוא מושל על כל הכחות. כי מי שאינו מוטבע רק על כח מיוחד א"א שיעניש, רק במה שיש בכחו, למשל הברק באשו והים במימיו. ומכות מצרים שכולם היו מדה במדה הראה כי בכל דבר שזדו על ישראל הוא גדול עליהם בדבר הזה עצמו והעניש אותם בו בדבר שזה לא יוכל לעשות רק מי שגדול על כל האלהים. **עתה ידעתי כי גדול ה'.**" עתה - משמע עכשיו הגיע יתרו למסקנה זו, מתוך ראית גדולת ה' וההסבר שנתן לו משה - "ויספר משה". עתה - הווה, ואילו המילה ידעתי - לשון עבר. כיצד?

רש"י (ע"פ המכילתא): "מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר" (נוסח אחר **במכילתא:** עד עכשיו לא הודעה לו בדבר...). יש בדברי רש"י הד לויכוחים שהיו ליתרו ומשה בעניני אמונה, ויכוחים שבעבר לא שכנעו את יתרו - ועכשיו כן. "כי גדול ה' מכל האלהים" - המכילתא: "אמרו, לא הניח יתרו עבודה-זרה בכל העולם שלא עבר עליה ולא עבדה, שנא: "מכל האלהים". ומה שהביא את יתרו למסקנתו זו: "כי בדבר אשר זדו עליהם" - **תנחומא:** "שבמה שחשבו מצרים לאבד את ישראל, בו נפרע מהם המקום". רש"י: "במים דמו לאבדם, והם נאבדו במים" (רש"י מוסיף גם את המדרש המבאר את המילה זדו לא מלשון רשע אלא מלשון נזיד: "בקדרה שבשלו, בה נתבשלו"). על פי התנחומא ורש"י נראה שיש לפסק את הכתוב כך: כי בדבר אשר זדו - עליהם! משמע: הדבר שבו רצו להרע לישראל - בא עליהם.

ומרחיב הספורנו בהסבר החשיבות שבנקיטת ה"מדה כנגד מדה" בענשם: כי הציל את העם באותו דבר עצמו אשר זדו המצרים עליהם של ישראל, כמו: "כי יזיד איש על רעהו" (כא, יד) וזה היה שהרג בכוריהם כמו שהרגו המצרים "כל הבן הילוד" והטביעם בים כדרך שהטביעו הם הבנים

ביאור. והרג את הבכורות כנגד "בני בכורי ישראל... ותמאן לשלחו" (ד, כב-כג). והקשה את לבו אחרי שלא שמע רצונם. ובוזה הורה גדולתו על כל האלהים כי לא חשבה שום אומה שיוכל שום אחד מאלוהיהם שרי מעלה לשלם מדה כנגד מדה בכל דבר. אבל חשבו שיוכל בדבר אחד מיוחד לו.

ולאחר כל זאת תמוה הדו-שיח בין משה ליתרו בבמדבר י, כט-לב. משה מבקש מיתרו להמשיך עמם במסע, אך יתרו עונה: "לא אליך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך". כיצד מתישב הדבר עם גרותו והצהרותיו בעניני אמונה בפרקיננו?

מכילתא: "אל ארצי ואל מולדתי אלך - ואגייר לכל בני מדינתך, ואביאם לתלמוד-תורה ואקרבם תחת כנפי השכינה. יכול הלך ולא עשה? תלמוד לומר: 'ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים' (שופטים יא, טז)".

ג. רות המואביה

הבה נבחן תהליך גיור נוסף במקרא: גיורה של רות. במגילת רות פרק א פסוקים ו-יח, מתאר הכתוב את אשר התרחש בדרך משדי מואב לשדות בית לחם. לאחר מות אבימלך, מחלון וכליון, נשארה נעמי ושתי כלותיה. נעמי החליטה לשוב⁶ לעמה ושתי כלותיה מלוות אותה, רצון להגיע עמה לבית-לחם. דבר מנוגד לכל הגיון, כי באותו זמן לא קבלו עמוניות ומואביות לקהל ה', הלכה זו רופפת היתה ונתחדשה לאחר מכן.

נעמי משכנעת אותן: "העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים... כי זקנתי מהיות לאיש כי אמרתי יש לי תקווה גם הייתי הלילה לאיש גם ילדתי בנים, הלחן תשברנה עד אשר יגדלו [?!]..." (א, יא-יב). ואמנם ערפה משתכנעת מן ההגיון שבדברים, נושקת לנעמי ושבה אל עמה ואלוהיה. אך רות מתעקשת ואומרת: "אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך..."

מתעוררת שאלה, האם רות וערפה התגיירו לפני שנישאו למחלון וכליון. כמה דעות בדבר:

6 שרש שויב מופיע 9 פעמים בקטע שלפנינו בשתי משמעויות. נעמי שבה אל מקורה - ביתה ועמה, ומבקשת מכלותיה גם כן לשוב - על עמך ומקומך.

אבן עזרא לומד מדברי נעמי: "הנה שבה יבימתך אל עמה ואל אלוהיה", שאכן נתגירו כשנישאו⁷. לעומת זאת יש טוענים שרות וערפה - לא התגיירו. ללקוט ת"ף: "תנו בשם ר' מאיר: לא גיירום ולא הטבילום, ולא היתה הלכה להתחדש (לא היתה ידועה להם) עמוני - ולא עמונית, מואבי - ולא מואבית".

זהר ח"ג ק"צ: "כל הנהגת בית יהודי - אכילה ושתיה - היא למדה [בבית מחלון] מתי התגירה? אחרי כן, כשהלכה עם נעמי". לפי דעה זו, פסוקים טז-יז מביאים את הצהרת הגיור של רות:

אל תפגעי בי לעזבך... כי אל אשר תלכי - אלך
ובאשר תליני - אלין
עמך - עמי, אלוקיך - אלוקי
באשר תמותי - אמות
ושם אקבר
כה יעשה ה' לי וכה יוסיף
כי רק המות יפריד ביני ובינך.

יש כאן הצהרת גיור פיוטית⁸ חד משמעית ובלתי ניתנת לערעור, הכוללת שבועה ובשם המפורש: "כה יעשה ה' לי וכה יוסיף"!
על החלטתה הנחושה עומד מדרש רבה ב, כב:

אל תפגעי בי לעזבך... אמרה לה... מכל מקום דעתי להתגייר, אלא מוטב על ידך ולא ע"י אחרת. כיון ששמעה נעמי כך התחילה סודרת לה הלכות גרים.

וביבמות מז, ב, מרחיב ומבאר את "הלכות גרים" שסדרה לה נעמי:
אמרה לה: אסור לנו תחום שבת - 'באשר תלכי - אלך'.
אסור לנו יחוד - 'באשר תליני - אלין'.
אנו מצווים על שש מאות ושלוש עשרה מצוות - 'עמך - עמי'.

7 **בדעת מקרא** מסביר את דברי נעמי: "דברי לפי מחשבתם של המואבים, עובדי האלילים, שהעזב את עמו, יוצא מתחת ממשלתו של אלהי העם ההוא".

8 עיין במבוא ב"דעת מקרא" עמ' 10-11.

9 ראוי לציין כי בכל המגילה לא מצינו את רות מתנגדת לנעמי או, לפחות מביעה את דעתה. דבקוטה בנעמי מוחלטת. ויש להניח כי גם לפני כן, במואב, זה היה היחס שביניהם. וכאן בענין הגיור, מוצאים אנו נחישות בלתי רגילה אשר גם מכניעה את נעמי (ואולי גם מפתיעה אותה!).

אסור לנו עבודה-זרה - 'אלוקיך - אלוקי'¹⁰

וכן: מודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת חמורות, ואין מרבים עליו ואין מדקדקין עליו. וכן יתרא כי מתאמצת היא ותחדל לדבר אליה.
וכן **מדרש רבה ב, טז**: א"ר יצחק: "בחוף לא ילין גר" (איוב לא) לעולם יהא שמאל דוחה, וימין מקרבת.

נעמי אולי מופתעת מהחלטתה הכל-כך נחושה של רות, אך מקבלת אותה מיד.

רות רבה: "ותלכנה שתיהן" אמר ר' יהודה בר' סימון: בא וראה כמה חביבים הגרים לפני הקב"ה שכיון שנתנה רות דעתה להתגייר, השווה אותה הכתוב לנעמי. הדה הוא דכתיב: "ותלכנה שתיהן".¹¹
אם נבחן את גיורה של רות, נראה כי כולו רגש. נעמי אינה מסבירה לה את **עקרונות** האמונה, אין ויכוח דתי ביניהן, להפך - נעמי זוקא מנסה **למנוע** את הגיור בכל דרך הגיונית אשר שכנעה, בצדק, את ערפה. אך רות "דבקה בה" - דבקות לא מוסברת ולא הגיונית. זאת ועוד, רות, כמו נעמי, יודעת בדיוק מה מצפה להן בבואן לבית לחם, וכפי שאכן קרה "ויהי כבואנה בית-לחם ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה: הזאת נעמי [?!]" (יט).
רש"י: "שרגילה לצאת בצבים ופרדים. חזיתם מה עלתה לה על אשר יצאתה לחוף לארץ?"

לא דאגה כנה או צער יש בשאלת/תמיהת הנשים, אלא הד לגלוג ושמחה לאיד. וההוכחה לכך: כל העיר ראתה אותן שבות,¹² אך לאחר מכן שתיקה, כולן מתעלמות מהן, ואין דואג לה. עד-כי נאלצת נעמי לשלוח את רות - בת המלך - ללקוט בשדה עם עניות העיר.

אם כן, לאחר הצהרת גיור, רבת הוד, רות מתחילה בחיים של עליבות ועניות. בסתר - בבית, ובגלוי - בשדות בית-לחם, **עליבות מתמשכת**, "עד כלות קציר השעורים וקציר החיטים" (ב, כג). כיצד חשה רות בכל התקופה הארוכה הזאת?

10 במדרש **רות-רבה ב, כב** מובא נוסח אחר של "הלכות גרים", עיין שם.

11 ועיין בהסבר "תורה תמימה" על מגילת רות, שם מנאר: שתיהן - מורה על שויון, שהרי מלה זו מיותרת היא כי מעוט רבים - שניים. ומביא שם דוגמאות רבות לדרשות כאלה.

12 ואין זה משנה אם היה זה בשל קבורת אשת בועז (עי"פ ב"ב צא). או מסיבה אחרת. ועיין ברות רבה ג, ו המביא סיבות נוספות ל"ותהום כל העיר".

(של "ספירת העומר"), האין היא מתחרטת על הצעד שנקטה בו? שהרי אחרי האופוריה מגיעים ימים אפורים וקשים שעלולים למוטט כל גר (ובפרט בת-מלכים שאינה רגילה בכך).

אך לא - "ורות דבקה בה" וממשיכה ללכת יום אחרי יום, ואינה נשברת. גם לא לאחר הצעתה של נעמי לרדת הגורנה, עליה מגיבה רות: "ותאמר אליה כל אשר תאמרי - אעשה" (ג,ה), ובהמשך: "ותעש ככל אשר צותה חמותה". גם אז רות עושה ללא ערעור, למרות שבבקשת נעמי יש סתירה למה שלימדה היא עצמה את רות בסדר גרות: "אסור לנו יחוד - באשר תליני - אליך".

ג. יתרו ורות

אם נשווה את גיורי יתרו ורות, נראה כי שונים התהליכים תכלית השינוי.

- יתרו בא כחותנו של מלך¹³ ומתקבל בכבוד מלכים.
- יתרו בא אל עם מנצח שהצליח לצאת ממצרים, הסגורה ומסוגרת ולהכניע את המצרים ואת העמלקים - "ויחד יתרו על כל הטובה" (ט).
- אצל יתרו יש תהליך ארוך של גיור הכולל ויכוחים תיאולוגיים עם משה, אשר משכנע בהגיון את יתרו בדבר מציאות ה' מעל כל האלוקים, וגם זאת לאחר שבחן יתרו ובדק כל עבודה זרה בעולם.
- לעומת זאת, כל מעשיה של רות וגיורה משוללים כל הגיון שהוא. ערפה היא ההגיגית יותר!

- יתרו - שנודה ממקומו¹⁴ - הולך אל חתנו ומתקבל בכבוד מלכים.
- רות - בת מלכים, עוזבת הכל, ובאה למקום בו היא מנודה. ונאלצת לילך ללקט בשדות בית-לחם בכתר משולש של: גיורת, אלמנה ועניה.
- לפנינו שני טיפוסים גרים:
- גר - המונע מכח השכל ההגיון: "עתה ידעתי כי גדול ה'" - מוח.
- גר(ה) המונע(ת) מכח לא רציונלי, רגשי: "ורות דבקה בה" - לב.
- דרכים שונות לגיור - והמטרה אחת, כל השבילים מובילים - לאמונה.

13 ביטוי זה מופיע לא פחות מ-7 פעמים בקטע בואו (פסי א-יב) ו-5 פעמים בעצתו של יתרו (מפסוקים יג - סוף הפרק).

14 עיין ברש"י לשמות ב, טז ד"ה "כהן מדין".